

**СИЛЬНІ ТА СЛАБКІ СТОРОНИ ВОЮЮЧИХ СТОРІН
У «МИСТЕЦТВІ ВІЙНИ» СУНЬ-ЦЗИ:
КЛАСИЧНА СТРАТЕГІЯ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Шпакович Андрій Олександрович,
студент факультету історії, права та
публічного управління спеціальності С 2 Політологія;
Науковий керівник: Ковтун Наталія Михайлівна,
доктор філософських наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Трактат Сунь-Цзи «Мистецтво війни», створений у глибоку давнину, залишається одним із найбільш важливих текстів про природу конфліктів, влади та людської поведінки в умовах екзистенційної загрози. Його актуальність не зменшується з часом, адже йдеться не про конкретні способи ведення бою, а про універсальні закономірності взаємодії сили та слабкості. Особливе місце в цьому контексті посідає розділ 6 трактату «Сильні та слабкі сторони», в якому війна постає як динамічний процес управління простором, часом, інформацією та моральним станом сторін. Саме через цю оптику можливо осмислити сучасну війну Росії проти України не лише як військове зіткнення, а й як стратегічну та цивілізаційну подію.

У трактаті Сунь-Цзи наголошує, що вирішальною перевагою у війні є не кількість воїнів і не потужність озброєння, а контроль над ситуацією, здатність до неї пристосовуватися та перетворювати власні слабкі сторони – у сильні. Той, хто першим займає поле бою і змушує ворога рухатися за власним задумом, здобуває стратегічний спокій, тоді як противник, що наздоганяє, приречений на втому і помилки. «Коли ж ми не бажаємо бити ся, недруг не зможе розпочати атаки проти нас, навіть якщо боронимо не більше, ніж намальовану лінію, ми змусимо змінити напрям його нападу» [1, с. 30]. У цьому твердженні закладена фундаментальна ідея: справжня сила воєначальника полягає у здатності керувати ритмом війни, нав'язувати противнику свої умови та позбавляти його свободи вибору. Саме тому, знавець битви, за Сунь-Цзи, не дозволяє ворогові контролювати свої дії, водночас примушуючи супротивника діяти реактивно, і як наслідок – собі на шкоду.

Ця логіка безпосередньо пов'язана з принципом асиметрії. Сунь-Цзи наполягає: коли ворог перебуває у спокої, його слід виснажувати; коли він ситий – морити голодом; коли врівноважений – змушувати до руху. Інакше кажучи, стратегія будується на використанні слабкостей, що виникають через різні аспекти: брак ресурсів, психологічні та організаційні слабкості. «Якщо супротивник укріплюється на фронті, його тил слабшає; зміцнюючи свій тил, він знесилює фронт; якщо ворог створює кулак на лівому фланзі, то правий – занепадає, коли ж праве крило міцнішає – ліве втрачає на моці» [1, с. 31]. Нападати слід там, де ворог змушений рятуватися, а рухатися – туди, де тебе найменше очікують. У цих положеннях Сунь-Цзи війна постає як мистецтво непередбачуваності, у якому відкритість і прямолінійність є небезпечними, особливо у протистоянні з чисельно більшим противником, що ми і спостерігаємо у найжахливішій війні з часів другої світової.

Застосування цих ідей до сучасної війни Росії проти України дозволяє побачити глибинну різницю між демонстративною та справжньою силою. Росія увійшла у війну з позицій показової могутності, покладаючись на чисельну армію, техніку та залякування. Однак така стратегія суперечить настановам Сунь-Цзи, адже надмірна демонстрація сили змушує ворога консолідуватися і шукати асиметричну відповідь, дії. Негнучка вертикаль управління, централізоване ухвалення рішень, особисті амбіції верховного головнокомандувача і зневага до людського життя зробили російську армію передбачуваною, а отже – уразливою. «Намагаючись захиститися всюди, недруг по всіх усюдах і охляне» [1, с. 31]. Отже, ворог, який змушений захищати одночасно багато напрямків, неминуче розпорошує свої сили та матеріальні ресурси, і відповідно слабшає там, де по ньому завдають удару.

На початку активної фази російсько-української війни Україна опинилася у ситуації формальної слабкості, але змогла використати її як джерело стратегічної переваги. Сунь-Цзи зауважує, що той, хто не має чисельної переваги, змушений готуватися ретельніше, тоді як кількісна сила притуплює пильність противника. Китайський стратег абсолютно слушно зауважує, що «навіть якщо в армії країни Юе дуже багато вояків, то це аж ніяк не обов'язково означає, що перемога забезпечена» [1, с. 31]. Українська стратегія званою мірою відповідала цій логіці: гнучкість, мобільність, здатність діяти там, де ворог не очікує – в тилу, і концентрувати зусилля у вирішальних точках дозволили компенсувати брак ресурсів. Особливу роль відіграла здатність приховувати власні наміри і змушувати противника розкривати свої позиції, що, за Сунь-Цзи, є передумовою роздрібнення ворожих сил і здобуття переваги.

Ключовим елементом стратегії, за Сунь-Цзи, є відсутність фіксованої позиції. Найвищий рівень мистецтва війни полягає у тому, щоб бути невловимим, не залишати слідів і не дозволяти ворогові зрозуміти, де і як буде завдано удару. Така стратегія унеможливує ефективну оборону противника і руйнує його здатність до прогнозування. Український досвід війни яскраво демонструє цю тезу: постійна адаптація до змінних обставин, відмова від шаблонних рішень і використання слабких місць ворога стали визначальними чинниками української стійкості.

Сунь-Цзи порівнює військо з водою, яка уникає висот і тече туди, де найменший опір. «Звитяжні війська ухиляються від сили й нападають на слабкість» [1, с. 32]. Ця метафора особливо промовиста в умовах сучасної російсько-української війни, де жорстка фіксація на територіях, символах, анонсах чи деклараціях часто обертається стратегічними втратами на полі бою. Перемога, здобута шляхом пристосування до обставин та особливостей, специфіки супротивника, ніколи не є повторюваною, адже кожна ситуація унікальна. «Тому виграшних стратегій ніколи не повторюють, їх пристосовують відповідно до нескінченно змінних ситуацій» [1, с. 32]. Саме тому переможні стратегії не копіюють, а щоразу створюють наново, або досить ретельно та виважено інтерпретують і пристосовують до якісно нових умов.

У ширшому філософському вимірі розділ «Сильні та слабкі сторони» дозволяє стверджувати, що сила у XXI столітті дедалі більше набуває етичного та смислового характеру. Я глибоко переконаний, що держава, яка не здатна легітимізувати свої дії у власних очах і в очах світу, поступово втрачає стратегічну суб'єктність і перетворюється в маріонетку в руках сучасних неоімперій. Неспровокована російсько-українська війна, яка незважаючи на вже сотні тисяч загиблих, зруйновані міста та інші населені пункти, досі має ознаки гібридної неконвенційної війни. У цій війні формальна перевага не гарантує перемоги, якщо вона не підкріплена гнучкою стратегією, моральною мотивацією та здатністю громадян протистояти агресії та геноцидним практикам ворога. Таким чином, ідеї китайського стратега Сунь-Цзи залишаються актуальними через тисячі років та постають не як історична екзотика, а як живий інтелектуальний інструмент аналізу сучасних воєн, в яких слабкість може стати джерелом сили, а сила – причиною поразки.

Список використаних джерел

1. Сунь-Цзи. Мистецтво війни. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 112 с.